

NOVO VRIJEME

List za učitelje i prijatelje narodne prosvjete

Izdavatelj i odgovorni urednik: Danilo Petranović.

» Izlazi 15. i zadnjeg dana svakog mjeseca. — Štampa se u «Zadružnoj Štampariji Ugo Fosco i dr.» u Šibeniku

» Cijena je listu: Za Austro-Ugarsku, Bosnu i Hercegovinu K. 6 na god. Za sve ostale zemlje na god. franaka 8. Surazmjerno na pò i na četvrt godine. — Plativo i utuživo u Šibeniku. —

« Pretplata i oglasi šalju se administraciji „Novog Vremena“, a rukopisi uredništvu. — Ne frankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

СИМО МАТАВУЉ

* 1852. † 1908.

Гле, како је живот људски злосретна грабова шала!

До јучер пријатељи, штоватељи и љубитељи лијепе књиге наслађивали се бесједом и радом Симе Матавуља. Кад напрасно, ето црна гласа, а зла часа. Са београдске калдрме разлије се широм свијета пусти глас: *Симо Матавуљ, поклецну; паде; - прелину!*

Ми смо у задње доба зајиста много штетовали с губитка одличних пријатеља, знанаца као просвјетних раденика. Али, никада смрт није била тако немјоштива и неумољива, као са нашим Симом; јер нам га је још здрава и орна истргла из наше средине, готово издајнички и мучки.

Поријеклом и родом шибенчанин, свршио је учитељску школу у Арбанасима, а потом учитељевао неко доба у Далмацији. Учитељска служба и необични дар описервације, а нешто и дјаковање, управо су били потке и основе Симином раду. Помоћу ових, он је био кадар, да као прави умјетник, онако пластично орише приморска обличја у својим приповијеткама, па да у свјер. Далмацији буде и остале оно, што је Љубиша у Боци — наш Његош у прози. А у исто доба, знао

је подати приповијести занимљивост, те је његова заслуга, што су наша браћа по крви и језику могла, да из његових прича упознаду Далматинца и приморца, у дому збору и друштву.

Симо је као реалистички приповједач умно још, као ико, до конверзацију зачини оригиналном шалом. Као општар посматрач, већ се код њега у првој приповијетци *Наши просјаци* истакле оне особине, из којих ће доцније проистећи *Фра Брне*.

Још као дјак и учитељ бјеше вазда мио у друштву, а потом у додиру са људима разне ћуди. Отуда оно необично познавање наших прилика, почињућ од чобанчета у сеоској школи, па до „сврзимантије“. — Боравак у Црној Гори, пружио му је још више грађе, да проучи онај типични црногорски живот, што га је насликао у приповијестима из „Црне горе и Приморја“.

У његовим причама, — нише савременик му и пријатељ М. Цар. — налазимо развијене двије главне моћи: бистрину схватања природе и неко, попут Сардуа и Монасана инстинктивно појимање онога, што се под вањском љуском крије.

И збиља, личности су му тако живо оцртане, да се навластито у *Бакони* показују очигледна. Та је и у његовим причама из живота београдског.

Самопријегор, рад и одважност ресили су Матавуљеву добру вољу. Само тако даде се протимачити, како је овај необични таленат из поносне чете нашег сталежа постигао својом заслугом, без протекција велике части и славу, која траје након смрти.

Осим нашег доброг пријатеља и савјетника у свакој прилици, ми оплакујемо данас у Матавуљу једног писца од непроцењиве вриједности за нашу младу књижевност.

Он нам је као ријетки стилета и писац, који је потпуно познавао народну душу, могао дати још много

лијених ствари. Свакојачко, оно што нам је оставио, очуваће му успомену док устраје нашег језика, па и кад би познији нараштаји престали да читају слатке приче његове, оно ће се увијек славити писац *Фра Брне* и *Успомене једног писца*, с којима је дјелима Матавуљ створио непропадне споменике своје литерарне дјелатности, дјела, која ће заузети мјесто уз најбоље умотворе српскога пера.

Кад се једном пребиру, среде и штампашу сва његова дјела, о њему ће се тек онда моћи сазнати колико је нашој књизи вриједно и какова је ненакнадива штета за оваким губитком.

Шаљућ му из његова милостивачаја дубоки уздицај, кличемо: Слава Сими Матавуљу, непрежаљеном нашем пријатељу, савјетнику и књижевнику!

D. r. phil. РАЈА РАДОСАВЉЕВИЋ, fellow Pedagoškog fakulteta — New York:

Materijalizam i spiritizam u psihologiji

I.

U stara dobra vremena, kad je psihologija pripadala filozofiji, govorilo se o materijalističkoj psidogiji spiritualističkoj psihologiji, Hamiltonovoj psihologiji, Heglovoj psihologiji, ingleskoj psihologiji, njemačkoj psihologiji itd. itd.

Danas je apsurdum govoriti o čijem sistemu psihologije, kao što je apsurdum govoriti o čijem sistemu hemije. Postoji samo jedna hemijska nauka, na čiji oltar prilažu svi naučni hemičari. Tako postoji i samo jedna nauka psihologije, čiji su radnici svi naučni psiholozi. Kako se razvila ova psihološka nauka, nek nam u kratko kažu ovo nekoliko pasusa iz Vuntovog djela; „Vorlesungen über Menschen und Thierseele“:

„Naj ranija psihologija bješe materijalizam. Duša je vazduh, ili vatra, ili eter; doduše, ona je materijalna, i ako se nastojalo da se spiritualizuje, oduhovi materija. Među Grcima Plato b je še prvi, koji je dušu oslobodio od tijela. On je stoga otvorio vrata jednostavnom dualizmu, koji je du-

hovnu egzistenciju kontaminacije i degradacije smatrao kao čisto duhovno biće, Aristotelo, koji je divno ujedinio oštrinu promatranja sa svojim darom špekulacije, — Aristotelo je nastojao da ublaži ovaj kontrast time, što je dušu stavio u tijelo kao oživljavajući i konstruktivni princip. U životinjama, u ispoljavanju ljudske forme u miru i kretanju, pa i u samom hranjenju i rasteњу, on je gledao neposredne efekte duhovnih sila, i dođe do općeg zaključka, da duša izvada sve organske forme upravo tako, kao što artist čini blok od mramora. Život i duša za nj bješe jedno te isto; pa i sama biljka imadaše dušu. No, Aristotelo je proučavao dubine svoje svijesti kao niko prije njega. U njegovom spisu o duši, prva knjiga, koja se bavila psihologijom kao nezavisnom naukom, nalazim osnovne procese, koji su pomno razlikovani i — koliko je moglo biti u tadašnje vrijeme — protumačeni naprama njihovim odnosima.

Aristotelova psihologija, a specijalno njegov fundamentalni princip, da je duša princip života, vladalaše vaskolikim srednjim

Br.
vijek
dim
pos
i tak
tili č
ljava
nički
rali.
ment
sve
nauk
je, da
nog
De k
filozo
lijans
skluzi
gleda,
origin
maner
nalaze
uzimaj

svaком
знања
них у
поучне
ужива
гову н
у њем
јакн пр
књига,
те га н
у свој
устрајн
се моћ
нови по
ствари.
Ка
ње, так
да оста
каве н
жалост
по њ, ј
те мора
мрвине,
прехран
да сам
истине.
еније јо

vijekom. Na početku novijeg vremena vidimo kako ovdje; kao i u drugim stvarima počinju da se naglašavaju Platonovi pogledi i tako poče da se slabi ta psihologija. Za tili čas poče da se spaja nov utjecaj: oživljavanje modernih prirodnih nauka i mehanički pogledi na svijet, kog su oni propagirali. Rezultat konflikta bješe rođenje fundamentalnih pogleda u psihologiji, koji su se sve do danas, jedno s drugim borili na polju nauke: špiritizam i materijalizam. Čudnovato je, da je jedna te ista glava bila od primarnog značaja za razvoj oba ova pogleda. Dekart, koji bješe i veliki matematičar i filozof, definiše dušu — protivno Aristotelijanskoj psihologiji — kao biće, koje ekskluzivno misli; i držeći se Platonovih pogleda, on joj pripisivaše postanak, koji je originalno van tijela, izvadajući je kao permanentnu svojinu svih onih ideja, što se nalaze pizvan senzoričkog iskustva. Ne uzimajući nikakav prostor sama po sebi,

ova duša bješe u svezi sa tijelom u jednoj tački mozga (t. zv. moždenoj žirci), da prima utjecaje iz spoljašnjeg svijeta i da u svojoj seriji vrši svoje uplivisanje na tijelo.

Kasnije špiritualizam vrlo se malo odmakao od ove Dekartove teorije. Njezin posljednji veliki zastupnik bješe Herbart. On je na skroz i skroz logički način, razvio Ideju o prostoj dušinoj supstanciji, prema Dekartu. Herbart je učinio veliku uslugu novoj psihologiji u jednu ruku, no njegova špiritualistička psihologija bješe totalna omaška. Njegovi pokušaji, da se činjenice duhovnog života izvedu iz ideje proste duše i njezinih odnosa naprama drugim bićima, skroz su se izjalovili. Njegova nastojanja naj bolje dokazuju, da je to bio nemoguć put za psihologiju Ideja, proste dušine supstancije nije se izvela iz aktualnog promatranja duhovnog života, već se ona povolji i bezrazložno skrojila; fakta su se silom trpala u te špekulativne kalupe.

АЗ БУКОВИЊ :

Развијање воље за читање у народу

Каква је корист од читања, то је сваком познато. Док стручне књиге дају знања за вршење разних посала потребних у животу, дотлен забавне и морално поучне књиге дају пригоде човјеку, да ужива у оном што је лијепо и упућују његову вољу правим путем, бива развијају у њем естетичко-етичка чувства. Ваљани и јаки примјери, што нам их износи лијена књига, дјелују јако и на човјекову вољу, те га побуђују, да се и он уздржи јуначки у својим неприликама; да буде јаке и устрајне воље. Осим тога, читањем шири се моћ разумјевања, задобивају се увијек нови погледи на већ изнате чињенице и ствари.

Као што је појединцу потребно читање, тако и читавом народу, ако не жели да остане мрачна ума, тврда срца и никакве неразвијене воље. Наш је народ иа жалост већином овакав — и то је штетно по њ, јер оста иза трага туђих трагова, те мора да купи и присваја свакојаке умне мрвице, које му напреднији остављају, да прехрани своју гладну душу; а не може да сам заграби и сам хвата нове непознате истине. То је жалосно, али много је жалосније још то, да ми напреднији синови

нашег жалосног народа нијесмо ништа урадили, да пробудимо народ, да му омилимо књигу, да га мало треснемо из мртвила, да у њему створимо челичну душу, из које ће кресати дичне варнице ума, срца и енергије у раду. Жалосно је још и то, али се мора признати, — нека ми се опрости ова горка опаска — да ми т. з. напреднији синови народни, нијесмо у целини напреднији од простог нашег народа. Ми смо сасвим равни њему у погледу предумљивости и издржљивости духа. То је оно, за што ми нијесмо до данас били кадри да изведемо никаково велико корисно дјело за народну масу.

И оно, ако има гдје и што воље за просвјештавање и придизање народне масе, осамљено је, неподупрто је од других, а често и кривим путем упућено. Метода којом се код нас хоће, да народ привикне читању, чини ми се сасвијем погрјешна. Узалудни су и народни (пучки) листови и народне библиотеке; мала данас од тога корист. Које су намијењени ти листови и те библиотеке? Одраслијим члановима народа. А нека се само погледају, разумију ли ти одрасли чланови народа. То су људи, који тек знаду т. р. ерицати слова, па да знаду

и изврсно читати, опет не вриједи ништа. Још из младости нијесу они осјетили сласт лијене књиге, нијесу јој се навикли. А оно на што човјек није навикао, то не воли, то не тражи. Оно што је млађана љубав пригрлила, то остаје у вјечној усмјени, то је увијек драго, то се увијек тражи. Наши данашњи одраслији чланови народа, коме су намијењени листови и библиотеке, тога свега за младости нијесу имали, за то они немају љубави за књигом и читањем јер не навикнути.

Не налазим потребним, да ово јаче психалогски објасним, то је тако лака очита ствар, да ће је свако одмах лако разумјети. Кад је тако, ми морамо из корисна почети рад. Ваља да од ситне дјечице створимо наше будуће читаче. Морамо их израна привикнути тој храни-читању. Морамо узнастојати, да израна они оћуте сви њену сласт. Дотлен, нека остану сва досадања настојања, листови и књижице, намијењене народној просвјети, јер је опет боље ништа, него ништа.

Та племенита задаћа за развијање појединца и народа уопће у том смјеру спада већинам народним учитељима, и они ће је, увјерен сам, љубављу извршити. Али, али... не смију ни други наши људи у том остати равнодушни, не смију они рећи: *„Ха, сретни смо, ево учитеља, они ће нас и у том послу сасвијем замијенити. Хеј гладни и болесни учитељу, заоста нам народ, просвјетљуј га; а ми ћемо спавати, његовати свој трбух и прса“* Не! И други наши људи морају у том послу судјеловати. Ако не онако интензивно, онако непосредно, али барем нека не сметају у том послу учитељима. Нека оспособе и његов трбух и његова прса за тај посао и нека му намакну сва средства за то потребита, а која би он од њих затражио.

Ситна је и неразвијена младеж у школи, и тек се почне мало развијати, учитељ је губи. Но, ипак и у том неразвијеном добу и за кратко вријеме, учитељ ће настојати свом снагом и вјештином, да је душевно ојача и придигне. Па и успјеће. Моћи ће јој ум обогатити многим истинама, разавити и учврстити многа добра чувства и покренути вољу за добрим и значајним. А на концу њеног школовања, кад се већ буде од њега растајала, напутиће је како, да и сама даље наставља своје образовање. Тако спремна омладина са развијеном жељом за читањем, пригрлиће онда народне (пучке) листове и библиотеке и биће неуморна у читању. На концу, рекох, да јој има то препоручити, али прије тога кроз све вријене њеног школовања имаде учитељ,

да управи сву њену душевну снагу, да тежи за напретком, па ће та његова коначна препорука зајиста бити извршена; по себи биће излишна, али вриједиће као коначна потврда за ваљаност правца, којим је за све вријеме младеж упућивао.

Настаје питање, како ће учитељ за рана омилити дјечи лијепу штиву, привикнути је читању. Није ми намјера да овдје опширније о том проговорим, јер то ће сваки од гг. учитеља знати, него ћу само набавити неколико опћих напомена. У првом реду требаће да дјеца прилично одмакну у читању, да се започне посао заљубљивања у књигу. А кроз то вријеме, учитељ ће предочивањем дјечи разних ствари, појава, мјеста, облика итд. настојати у њима развити мисао за пластичну љепоту; приповиједањем разних прича и згода развијати у њима знатичност вазда за новим. Напретком дјечим у читању сјединиће тај рад са читањем и тјерати га даље.

Поред уживања у пластичној љепоти објеката, у склопу радова и знатичности новог, настојаће учитељ да заљуби младеж у облике језичне, да оћуте љепоту складна штива. За све то мораће учитељ потражити згодна штива из школских читанака. Али, на жалост школеке су читанке већином тако сухопарне да се ни учитељу не мли завирити у ове. У њима нема ништа (или мало) онако гинка, умилна; ту је мало штива са драматичном радњом, разумијева се лијепо за дјечу уређена из њихова свијета; ту је само сухо резоновање. Цјесме без мале изнимке, све су троме, тешке, нехармоничне у ритму, немају лакоће у склопу своме. За то мора учитељ, да свега тога потражи изван читанака у другим књигама. У том трагању за подесним штивом, учитељу би се имало дати доста слободе са стране школских власти. Ту се сад намеће потреба школских ученичких књижица. А гдје су те? Народ треба, да их себи набави. Ко би боље те извршио од наших опћина? Али, неки људи на тим нашим опћинама такви су, да они не виде даље ни шта од прага опћинскога дома. Они живе у народу и с народом, а не ће да знаду за његове потребе. То су они људи поред других, за које горе рекох да би и они морали учествовати у просвјетном придизању народа, али не саме да то они не чине, него још сметају, запрјечују тај рад ускраћујући за то потребна средства.

Поред горњег настојања учитељева, требало би да имадемо који добри илустровани дјечији лист. У њему би учитељ нашао вазда добре и нове грађе за читање

е дјечо
млад
размат
приче,
бодно
танге,
трам з
које и
читању
школи,
листа,
зајиста

Ni
življe r
Englešk
je održ
ljanje sa
pitanju.
država
se, da p
se djeca
svojim
rodnom
Pro
voru, ist
nom sist
sposobn
strojstva
mogla sp
kaže naj
način na
movini.
osnovnih
Vel
pod sada
cima do
ni morali
sebi razu
osnovnih
njih škol
zauzeli z
Pro
moralnon
nju, veli
čemo se
verzije u
opštim p
vara mo

e дјецом. Не може се помислити радост младог дјака, кад прими лист. Одмах га разматра, гледа слике, чита занимљиве лаке приче, пјесме и друго. То је његово слободно штиво, а не службено као оно из читанке, и он га воли а оно мрзи. Ово сматрам за једну од нај главнијих чињеница, које имају да привикну нашу омладину читању. Из овакова рада учитељева у школи, како горе истакох и читања дјецјег листа, буде ли све правилно изведено, зајиста ће никнути у дјецу трајна љубав

за читањем. А у задње вријеме дјецјег бо-равка у школи, нека им учитељ напомене доста корисних и интересантних ствари, с којима их он не може упознати ради краткоће времена и дјетиње неразвијености, па нека они сами то потраже у књи-гама. Кад би се прама горњем поступало, успјех би био зајамчен, а међутим избјегла би се она ненаравност, да неко прима лист из моде, или за то, што му га други намеће, а никада га не чита.

MITRA MORAČA:

Školsko pitanje u Engleškoj

Nigdje se valjda u novije doba, tako življe ne pretresa školsko pitanje, kao u Engleškoj. Svaki čas čitate u listovima, kako je održan sastanak, držan govor i raspravljanje sad o ovom, sad o onom školskom pitanju. Naročito se to opaža, od kad je država uzela u svoje ruke školstvo. Nastoji se, da prouči individualnost dječija, te da se djeca spremaju za životni poziv, prema svojim sposobnostima, naklonostima i prirodnom daru.

Profesor Sedler, u jednom svom govoru, ističe nedostatke u sadašnjem nastavnom sistemu, po kome se malo pazi na sposobnosti i naklonosti dječije. Ističe preustrojstva toga sistema, kako bi se mladež mogla spremati za onaj poziv, za koji покаже naj više volje i naklonosti. Na taj će način naj bolje moći koristiti narodu i domovini. Stoga se sad radi na preuređenju osnovnih škola.

Velika većina učitelja, nijesu u stanju pod sadašnjim uslovima dati svojim učenicima dovoljnog individualnog vaspitanja, ni moralnog ni intelektualnog. Samo se po sebi razumije, da uporedo sa preuređenjem osnovnih škola, mora ići preuređenje srednjih škola, gdje bi razni oblici ručnih radnja zauzeli znatan dio nastavnog gradiva.

Profesor Myjpteg u svom govoru o moralnom vaspitanju i školskom obučavanju, veli da „raspravljajući to pitanje dotičemo se same jezgre te oduljene kontroverzije u pitanju vaspitnih učitelja“. Samo opštim pojimanjem etičnog cilja, koji odgovara moralnim i religioznim inspiracijama

vremena, u kom živimo, može se sadašnja rasijanost izliječiti i uspostaviti jedinstvo u našem nastavnom sistemu. Moralnost se može definirati, kao tok životne snage u pravcu, koji vodi socijalnoj solidarnosti i individualnoj jedrini života. Sredstva pomoću kojih škola može tome doprinijeti jesu: njezina okolina, obični školski predmeti i vrijeme opredjeljeno, za određenu moralnu nastavu.

Općenito se drži, da je u okolini glavni faktor učiteljeva ličnost. No, to pitanje pripada univerzitetu i preparandiji. Kakve korake ove škole treba da preduzmu, kako bi odgovorile novim zahtjevima, to je životno pitanje sadašnje situacije. Često se kaže, da svaki nastavni predmet, kad se dobro obrađuje, vodi istom moralnom rezultatu. Šta se tiče pitanja o direktnoj moralnoj obuci, izgleda da učitelj u tom pogledu, može kod male djece naj bolje uticati preko mašte i osjećaja. Ali, u srednjim školama i gimnazijama treba bez sumnje u manje više sistematskoj formi, iznijeti pred djecu neki dio po naj boljeg što se učilo i pisalo o značaju života, skupa sa naj važnijim faktima i principima, koji su osnov građanskog života pod modernim uslovima. To mora biti ideal koji će imati odlučnog uticaja na nastavnu reformu.

Osobita se pažnja obraća u naj novije doba tjelesnom odgoju mladeži. U tu svrhu, odredila je vlada aktom od mjeseca Novembra 1907 godine, redovne liječničke inspekcije, o kojima se vladi ima podnijeti opširan izvještaj. Na podlozi takova izvještaja prou-

čavaće se opće zdravstveno stanje i prema stečenim rezultatima, preuzimati potrebne mjere u pogledu poboljšanja higijene.

Prema osnovi ovog liječničkog pregledanja i ispitivanja, vlada namjerava vremenom osnovati posebne škole za nenormalnu djecu i ustanoviti posebnu metodu, za obučavanje take djece. Prodrila je i u visoke krugove misao, da i od ovih mogu postati korisni članovi društva. Dalje će se ustanoviti u kojoj mjeri da se podvrgavaju ispitu iz med. uč. kandidati. Za sve to treba vremena i rada.

ADOLF MAKALE:

ADA NEGRI.

LITERARNA STUDIJA

Pred kratko doba (1904.) izdala je novi niz bisera pod naslovom „Maternità“ (Materinstvo). U ovoj zbirci ne gospoduje njena jaka socijalna misao, već vječno, sveto i univerzalno čuvstvo — materinstvo. Plemenita i razborita majka, to je ideal Ade Negri. U tim pjesmama može naći svaka prava majka jasan tumač dubokih i svetih materinskih čuvstava.

Pjesnikinja čuje krik novorođenčeta, s njim se razgovara, te u priprostim stihovima, bez svake deklamacije izljuje samo zlatne i radosne snove i nade. Samo žena senzitivna i visoko naobražena, jedino mati i kći kakova je Ada Negri, mogla je tako duboko prodrijeti u misterij materinstva, kao žena, koja nosi pod srcem plod svoje velike svete i prokaljene ljubavi:

„Io sento, dal profondo, un' esite voce chiamarmi:
Sei tu, non nato ancora, che vieni nel senno a
[destarmi?]

Naj uzvišeniji izgled dobre i požrtvovne matere našla je Ada Negri na svojem skromnom i ubožnom domu — u svojoj majci. Za to su i sve pjesme, koje posvećuje majci krasne, dojmljive, pune čuvstva, sinovske ljubavi i poštovanja.

Upravo je čudnovato kako je Ada Negri mogla dospijevati u svom pjesničkom radu, kraj tolikih ne samo učiteljskih već i familijarnih briga. Ipak je gigantskom energijom svoje duše znala svemu odoljeti, te ispjevati cijelu zbirku pjesama „Fatalità“ za jednim trošnim i klimavim stolom.

Već sam prije kazao, da je Ada Negri uz svoj pjesnički rad ostala i kao učiteljica na jednakoj visini. Kako se njena slava pronijela u brzo širom svijeta, nije u entuzijazmu zaostalo ni maleno selo Motta Visconti, gdje je učiteljvala. Na zidu školskog

Kao prvi i najglavniji uslov za zdravlje, a potom i napredak u nauci, jest doba i zdrava hrana. Stoga se živo nastoji, da školska djeca dobiju dovoljno zdrave hrane. U to ime ustrojani su naročiti odbori, koji skupljaju dobrovoljne priloge. U koliko ti prilozu ne dotiču, namiruje država, koja je za to odredila vrlo mali prirez na porez. Naravna stvar, da se hrana dijeli samo ondje, gdje je prava nužda i gdje nemaju roditelji prilike, da što sebi privrede.

zdanja, kraj peći, vidi se i dandanas urezana slika Ade Negri kao zahvalna uspomena jednog učenika.

Nema čuvstva, nema nianse, nema ideje koje ona nije obradila u zbirci „Maternità“, a sve provejava duh materinstva. Tu ona pjeva majci, radniku, ciganki, iznosi društvene nepravice; pjeva maloj kolijevki, isluženom vojniku i. t.d.

U poeziji Ade Negri, nema onog hladnog Carduccievog (slavni pjesnik i auktor „Barbarskih oda“) klasicizma, niti paradoksnih i tipičnih figura i fraza pjesnika Colantia. Ona je moderna impresionistkinja, koja izljuje stihove iz svoje duše onako, kako su se u njoj porodili, bez ikakve preinake. Za to njeni stihovi nisu uvijek izglađeni, katkad joj i logična veza hramlje, ali su za to ti stihovi lapidarni — kao iz kamena izdjelani. Imaju dosta formalnih nedostataka, zbog kojih su njene pjesme koji put naravnije. Njena nježna i tankočutna duša, u kojoj drhće svaki nerv pod dojmom boli i ljubavi, velikom vještinom izabire motive. Potom ih pretače u pjesme bez patosa, deklamacije i navijanja.

Ada Negri ne propagira svoje ideje samo teorično, u pjesmama, već i praktično. U Milanu n. p. sudjeluje u zavodu „Mauriccia“, u kom sklonjavaju glavu propale djevojke.

Kao Tolstoj, tako i Ada Negri pozivlje čovječanstvo, da se ne kolje među sobom, već nek se ljubi i poštuje, kao velika rodbina iste majke. „Svi smo — veli — sinovi otajne prirode, rođeni u mukama. Braća smo, za to ne stavljammo na prsi oštrac noža, već pružimo ruke na zajednički rat za zlatnu slobodu i pravicu“.

Ovaj ću prikaz završiti sa prekrasnim govorom, koga je Ada Negri izrekla u Milanu 1903 zbog okrutnih i divljih roditelja koji zapuštaju svoje kćeri: „Dok veliki umovi bez prestanka istražuju tajnu duše i svemira. Dok se filozofi trude kako da reformiraju svijet. Dok sociologi vode živu akciju, da upale luč brastva; mi žene, mi majke nastojmo popraviti, uzdignuti, poboljšati naše

dijete, koje s nerazbora i ludih hira pokli- zne. Primimo opet naše dijete, uzmimo ga u naručaj i tepajmo mu ove čuvstvene riječi: Ti si slabotinja, koja trpiš, ti si malena duša; nisi ti uzrok svoga grijeha; prigri me, po- vjeruj mi se, dodi, ja te ljubim!...“

Takova je eto u životu, radu i djelo- vanju ova pjesnikinja, koja je ponikla iz učiteljskoga kadra. (Svrha).

Književni glasnik

„Nekoliko pravnih običaja i poj- mova u sjevernoj Dalmaciji“, napisao Dr. Aleksandar Mitrović. — Naj običajniji i redoviti gost sudbenih palača u Dalmaciji jest naš težak. O tom smo već davno na čistu. Pravdanje mu je u krvi; plane za tricnu, iz inada katkad se počupa, ne shvaća zamašaj počinjena čina i onda redovno svrši stvar sa sudom. Biće, da je to i u krvi našega naroda, ali k tomu nadodajmo i to, da je on u pogledu nekih parničkih pitanja i pojmova vrlo neuk, pa će nam sve biti jasno. I dok se neki trude, da u široke mase unesu svjetlo prosvjete, niko se ne brine da na lagan i vrlo shvatljiv način protumači narodu neka pravnička pi- tanja i neke pojmove, koji su većim dijelom puku nejasni. Tome je doskočio vrijedni advokat u Kninu dr. Al. Mitrović, koji oso- bitom ljubavlju i razumljivom metodom, po- popularizuje neke pravne običaje i tumači prav- ničke pojmove, pokazujući njihovu štetnu stranu i onda način, kada se isti imadu uzimati i rješavati. Pred nama leži gore- spomenuta knjiga, u kojoj pisac laganim stilom govori, o krivim običajima i pojmo- vima, koji naš narod slabo i na svoju štetu

shvaća, a koji su u savezu sa pravničkim znanjem. Govori o *zalogu, kmetiji, kamat- ništvu i kajišarstvu*, te o *porodici, vjeri i sudu*. Ovakova su razlaganja opće vrijednosti. Da se olakoti slična popularizacija pravničkih pitanja, koja su kadra da rastjeraju mnogu narodnu predradsudu i da budu pristupačni širem krugu; naše je mnijenje, da bi vrlo podesno bilo svaki temat izdati u posebnoj brošurici i udariti mu nisku cijenu. Na taj način siromašniji slojevi, bili bi u stanju da nabave pojedine zgodne brošurice i da se čitanjem okoriste. Na ovakoj osnovi, ustano- vilo se prekolanjske godine nakladničko društvo u Milanu, koje izdaje „Biblioteca del popolo“. Hvale je vrijedna inicijativa g. Dr. Mitrovića, a korisno bi bilo, da i drugi spremni advokati osvrnu se na to polje po- popularizujući pravnička pitanja. Upozorujemo naročito na kamatništvo i kajišarstvo, te porodicu, vjeru i sud, o kojima govori u spomenutoj knjizi dr. Mitrović, potvrđu- jući sve čvrstim dokazima. Knjiga je pisana lakim stilom i sama se po sebi toplo pre- poručuje. Šteta samo, što se ne more ku- pititi, ali bi i to trebalo udesiti, da se oko- risti publika koja čita. — m. —

BILJEŠKE

Sa sprovoda Sime Matavulja. Pri- mili smo od učiteljskih krugova iz Beograda dopis o sprovodu S. Matavulja, koji je po mnogobrojnom prisustvu bio veličajan i značajan u svakom pogledu. Rodbina, pri-

jatelji i štovatelji, uvažili su pokojnikovu želju glede skromnosti u cerimonijama, ali su za to većma dali oduška ljubavi i osje- ćaju pratnjom pri pogrebu i sprovodu. Naše je uredništvo bilo zastupano od redakcije

strač. ped. lista „Učitelja“. Lijepa hvala na bratskoj pažnji i predusretljivosti.

Promjena pri ispitu zrelosti. Javili smo, kako se u Beču ustrojila anketa, koja je vijećala o uređenju srednjih škola u Austriji. Već počinju, da ispoljavaju dobre strane preduzetih rezolucija. Tako je ministar prosvjete g. Marchet saopćio i uputio podređenijem šk. vlastima način, kako se odsele imadu provesti ispiti zrelosti na gimnazijama i realkama u Austriji. Odsele ne će se paziti na sud u pojedinim predmetima, nego na cjelokupan rad kandidata. Usmeni ispit poprimiće oblik kalokvija tako, da se kandidatu dade na promišljanje predloženih pitanja neko vrijeme, kojim bi mogao da raspoloži prije usmenog ispita. — Nadamo se, da slične olakšice ne će mimoići ni učitelj. kandidate u preparandijama pri ispitu zrelosti, i obzirom na zauzimanje g. ministra oko preustrojstva srednjih škola, moremo se nadati isključivo povoljnom uspjehu i za učit. stalež.

Učitelj Engelbert Gangl, urednik „Učiteljskog Tovariša“, naš drug i prijatelj, bio je nekidan izabran u Idriji zastupnikom na zemalj. Saboru u Kranjskoj. Sa ovim izborom prosvjetni i staleški interesi u u Kranjskoj dobivaju umna i vrijedna radnika. Čestitamo.

Češka učiteljska organizacija. Češko školstvo, sa svojim učiteljstvom na tolikom je stupnju napretka i razvitka, da se može mjeriti ma bilo s kojim školstvom u Evropi. Njihova učiteljska organizacija najveća je od staliških organizacija u Češkoj i Moravskoj. Ona broji 14.900 članova i izdaje preko dvadeset pedagoških časopisa.

Učitelji i školski nadzornici. Do sada su školski nadzornici u Češkoj kao i kod nas bili privremeni, a sad se radi, da školski nadzornici budu stalni. Svi češki učiteljski listovi ustali su protiv toga. Učitelji češki zahtjevaju, da školske nadzornike biraju učitelji na šest godina. Slažemo se

potpuno sa pisanjem i razlozima čeških listova u ovom predmetu. A što se tiče izbora nadzornika od strane učitelja, koji su naj bolje kadri da poznaju svoga kolegu i budućeg starješinu, želimo samo, da se što prije ostvari!

Akadem. obrazovanje učitelja, našlo je otpora kod pruskog ministra prosvjete. Odaslanstvo, koje je u tom smislu podastrlo želju učitelja ministru, dobilo je odgovor, da se ministarstvo ne može složiti sa tom željom učiteljstva, s razloga što bi tada nastale dvije kategorije u staležu učiteljskom, koji treba da ostane istovrstan i jedinstven. Nema se niko cijeliti po načinu, ili po tečaju obrazovanja, nego po tome, da li je čovjek na svome mjestu, i da li u njega ima prave vrsnoće i sposobnosti za rad. Tako sudi Dr. Holle, ali je pretežni dio naučenjaka i stručnjaka protivnog nazora.

Hrvatska i Slavonija. Središnji odbor srpske samost. stranke u Zagrebu, riješio je, kako čitamo, da se pitanje učiteljskih beriva i pravnih odnošaja smatra strančkim pitanjem, što se ima priopćiti središnjem odboru koalicije. Prosudujući ljude po dosadašnjem djelovanju i dobroj namjeri, potkrijepljujemo se nadom, da ovo obetanje ne će proći u zaborav.

Školska samouprava u Ugarskoj postoji samo u poveljama. Kako novosadski „Školski Glasnik“ javlja, pri tamošnjim autonomnim školama, još nema tačnog rasporeda u pogledu nastave iz madžarskog jezika, koji se silom zakona mora da uči i u nemadžarskim školama. Prema tome, kvalifikacija učitelja, kao i postignuti uspjeh, zavisi ponajviše od čovječanske uvidavnosti pedagoških pogleda nadz. organa. U ovim prilikama, velika odgovornost tereti školsku samoupravu, koja još nije nikad sporazumno sa državnom vlašću utvrdila granice, do kojih je dužan njen područni, učitelj, da odgovara zahtjevima državnih organa i do kojih se granica proteže državni nadzor nad auton. školama.

UČITELJI! Tražite „Novo Vrijeme“ po svima lokalima
gdje zalazite i po društvima gdje ste vi članovi.